

האוניברסיטה העברית בירושלים
המכון ליחסים בינלאומיים ע"ש לאונרד דייוויס

המודיעין ותפקיד השלום

אלוף (מיל') שלמה גזית

לזכרו של תא"ל דוד כרמן ז"ל

האוניברסיטה העברית בירושלים
המכון ליחסים בינלאומיים ע"ש לאונרד דייוויס

המודיעין ותפקיד השלום

אלוף (מיל') שלמה גזית

לזכרו של תא"ל דוד כרמן ז"ל

האוניברסיטה העברית בירושלים
חמכון ליחסים בינלאומיים ע"ש לאונרד דיוויס

המודיעין ותהליכי תשלום

אלון (AMIL) שלמה גזית

על בסיס הרצאות בטכש השנתי ה-12
לזכרו של תא"ל זוז כרמן ז"ל

המודיעין ותפקידו תשלום

**על בסיס הרצאות של אלוף (מיל.) שלמה גזית
בטכש השנה ה-12 לזכר של תא"ל דודיק כרמן ז"ל שהתקיים ב-5.2.92.**

המודיעין מלווה את פעילותם קבלת החלטות הפליטיות של מדינת ישראל, ובעצם של כל מדינה, ולאו דווקא בהקשר של תהליכי שלום. אולם הדברים כאן יתיחסו באופן ישיר רק למדינת ישראל, ובקשר של תהליך השלום.

הדברים הבאים יחולקו לשישה נושאים: הראשון יקרא "המצב הנוכחי". זה שלב שבו ישראל עדין לא נכנסה ברצינות לתהליך השלום, לתהליכי של שיחות, אלא מקיימת מעקב קבוע אחר הצד שכנגד, אחר האויב, היריב, השכן. וכן לא ניתן לצטט אירוע שהתרחש לאחרונה בכנס שערן בארץ, ואשר בו השתתפו מומחים מכל העולם, לרבות מומחה רוסי. בעת סיור ברמת הגולן, ראה המומחה הרוסי מפה של חטיבה 7, וعليיה כתוב לגבי הטורים: "Enemy Forces". הרוסי הודיעו ואמר: "מה משמע Forces? מה פתאום אויב? יש מלחמה?" בתשובה נאמר לו - "בן, עברו ישראל זו מלחמה, ובמבחן חטיבה 7, יכול בהחלה להיווצר מצב שבו מז' דקה, מז' יום, הם עלולים להיקרא לפתוח באש, כך ש מבחינת החטיבה זה עדין אויב". נאלת אפוא השאלה - מה תפקיד המודיעין במערכות אחר האפשרויות לתפנית לכיוון שלום, לכיוון הסדר מדיני במצב הקיים? הנושא השני עניינו במערכות בתהליך עצמו; והנושא השלישי, אלה משימות המודיעין לאחר שיווג הסכם השלום.

עיקרי הדברים יוקדשו למישור המתוודי, ולאחר כך יובאו גם כמה דוגמאות מניסיונו האישי של כתוב הדברים האלה.

המצב הנוכחי

במיוחד תהליך שלום, הנושא המרכזי הוא ימודעות לבעה ולהשיבותה. אי אפשר לומר שאנו מסתכלים על הצד שכנגד ורק בעיניהם של קמ"ן חטיבה 7, הראה בסוריה אויב אשר החטיבה חייבת להיות מוכנה לקרב עמו, בכל שעה ובכל רגע. במישור האסטרטגי לא פחות חשוב המעקב הצמוד, ההזוק, המדויק, אחר אפרויות של תפנית פוליטית; ולקראת אפשרויות שאולי יוצר פתח כלשהו להיזירות. וכך דרושה קדום כל מודיעעת.

תפקידו של קצין המודיעין הלאומי, ומדובר כאן לא בקצין מודיעין ברמה של גוז, חטיבה ואוגדה, אלא במודיעין ברמה האסטרטגית המתכ"לית, להיות מודע לכך שאחננו חייבים לעקוב אחר שינויים ולבחו אוטם. חייבותם לעקוב ולראות אם נפתח מה שאפשר לננות בטרמינולוגיה העכשוויות "A window of opportunity" לודא שאין מחייבים סיכון זה. יש חשיבות רבה לעובדה שהמודיעין, כמו שהוא חייב להתריע בפני מלחמה, כך הוא חייב להציג על פיתוחה חלקן הזרנאות כזו. עליו לוודא שהקבורניותים יקבלו מינו את ההתרעה, כאשר המודיעין בא ואומר ברורות: נדמה לנו שיש היום אפשרות לשלים.

זאת ועוד, אותו גורם המופקד על הערצת המודיעין הלאומית, זה שמכין, מפרסם ומציג הערכת מודיעין כזו אחת לשנה, חייב לוודא שהשעיף הזה יופיע על סדר היום. הוא יכול לקבוע כי אין شيئا', הוא יכול לומר אנחנו רואים נסיגה, אבל בעצם הפנית תשומת הלב לנושא זה יש חשיבות עליונה. ולצורך זה, במקרים שלנו, צריך לעקוב אחרי כל אויב ואויב, אחורי כל מדינה ומדינה. על המודיעין לבוא ולומר: ח"מ"ד"ע" עלה בירזון, ירד בסוריה, או להיפך.

תפקידו המודיעין בתהליכי חשלום

וכאן מתחילה הדיוון בנושא השני, שהוא העיקרי: תפקידו המודיעין כמי שמלואה את תחلكיך השלים עצמו. כל מי שעוסק בחומר זה יזע, כי המודיעין אינו הגורם הקובע או המחייב. מודיעין הוא בסך הכל "שירות", אך הוא "שירות" בעל חשיבות רבה. הוא לא מקבל החלטות. ויחד עם זאת, בתהליכי המודיעין, לא פחות מאשר בתהליכי הצבא או במלחמות הצבאים, חשובה ביותר תרומתו בשלבים השונים של התהליך, והוא עשויה להיות המפתח העיקרי לפבלת החלטות.

ואלה הן הבעיות שעל המודיעין להתמודד איתה:

א. המודיעין מופקד על הערכת הצד השני, מרחב הגמישות שלו והטקטיקה שהוא צפוי לנ��וט. טלו לדוגמא את משלחתנו לשיחות השלים בוושינגטון; בהקשר זה, חשוב שיעשה ניתוח אמין ומדויק ככל האפשר, לגבי מרחב הגמישות הסורית, הלבנונית, הירדנית והפלסטינית. חיליה לנו לחוות באשליות בקשר לדברים אלה. על בסיס הערכה זו צורכה הממשלה בירושלים לתת את הנחיותיה לחבריו המשלחת, אך לנוכח בשיחות.

ב. המודיעין משתף בגיבוש עמדות ישראל לגבי המשא ומתן, לא פחות מאשר בלחימה, או בהכנות תוכנית צבאית. אם במצב של לחימה המודיעין צריך לספק את התשומה בדבר התగבות של הצד שכנגד על מחלץ צבאי, הרי שביחס לתהליכי השלים חשוב ביותר לבוא ולומר מה תהיה, להערכת המודיעין, התגobaה הערבית על החלטה מסוימת, או על יוזמה פוליטית. לצורך זה, המודיעין יהיה שותף לדיוון למרבבה הצער, לא כל מקבלי החלטות הפוליטיות יוזעים, ערים ומוגדים שהמודיעין אכן יהיה נכון, ואם המודיעין אכן נכון, הוא אכן יוכל לתרום את תרומתו.

ג. במישור אחר למורי, כמעט טכני, המודיעין צריך להפנות למקבלי החלטות את התביעות שלו לגבי ההסדר,قلומר לבטא את האינטרסים המודיעינים בהסדר פוליטי. בתחום זה, צריכה להיות אפשרות שהמודיעין יוכל להמשיך, לספק "מודיעין תרעתתי", גם לאחר הפסכם. כלומר, והיה אם הצד השני ינסה להפר את הפסכם, המודיעין צריך להיות במצב שבו כושר איסוף החומר המודיעיני לא ייפגע. שנית, המודיעין צריך להציג את זרכיו, מבחןיה של מתקנים וסידורים אחרים, כדי להבטיח את הכיסוי המודיעיני שיוכל לפתח על הסדרי הבטחון. כשבודדים לחותם על הפסכם פוליטי, הנחתה היסוד היא שני הצדדים מתכוונים לקיים את הפסכם. אבל באותה מידה קיימת גם הנחת-יסוד נוספת: יתכן שני הצדדים ינסו להונאות, וימנו מלמלא אחר הפסכם בלשונו. במקרה זה, הנקודת החשובה שלישית היא היררכיות המודיעין לביעות של האיסוף המלווה את שלב המשא ומתן. חשוב מאוד שמנחי המשא ומתן יקבלו כל יום מידע שוטף, האומר:

"רבותי", (והלוואי שאפשר יהיה למש את זה), "החברים שישובים במלון גראן בוושינגטון, הנה העמזה שהצד השני מתכוון להציג מחר בבוקר, אלה התנהיות שהם קיבלו מתונייס ולאלה התנהיות שהם קיבלו מודשך". ההיערכות לאיסוף המידע הזה חיונית, והדבר איננו פשוט, ולא תמיד בר ביצוע. וכך עולה, כמובן, גם השאלה של "זמן אמיתי". לא זו בלבד שצריך להשיג את המידע, אלא שהمدير חייב להגיע לידי מנהלי המשא ומתן בעוד מועד. אם המידע יאוחר, הוא יעניין את החוקרים אבל לא יסייע ממשא ומתן.

ד. בעיה נוספת, רגישה מאוד, מטעוררת כאשר בעת המעקב אחר ההתלבטוויות והשיקולים של הצד שכגד יש ושוועים גם את דעתם על ישראל, ולא על ישראל בכלל, אלא על מנהלי המשא ומתן באופן אישי. האם על המודיעין לומר למנהלי המשא ומתן מטעם ישראל מה הצד הסורי, או הצד הפלסטיני, חשב ואומר עליהם? הבעיה מטעורה כיון שבכך עלולים לחסל מקור מודיעיני. כל עוד מקבלים מנהלי המשא ומתן באופן שוטף מידע ששרותotros בדינום, יש לצפות שישתמשו בו כהכחשה, אבל כשחתם ישמעו ביטוי פיקנטי, ערבי מסויים אמר על יצחק שמיר, על דוד לוי, על משה ארנס, וביחוד עליהם עצמם, הם יתקשו להתפרק ולא לדבר על כך. וזה הוא החומר המודיעיני הרוגש ביותר. מצד שני, אי אפשר שלא להזכיר את החומר למנהלי המשא ומתן ויש צורך להחlijט למי הוא נמסר ולמי אין הוא נמסר. השאלה היא אם החומר הזה הגיע לראש המשלחה, לשר החוץ, לשניים, או גם לאנשים שמקיימים את השיחות.

ה. השאלה הבאה קשורה להערכתה המודיעין המלצות את תהליך השלום, וזאת לגבי המשמעויות של כל הצעה ערבית. כמעט מדי יום, ולפעמים אף פעמיים ביום, מקבל המודיעין הצעות ערביות חזשות, המתיחסות לנושאים מסוימים בתהליין, ובמקרים מסוימים מישחו צורך לומר ל'יכוחותינו', מה המשמעות או החשיבות או השינוי הגלומים בהצעות. וזאת, לא מנקודות ראות ישראליות אלא מנקודות ראות ערבית. יש להעירך האם זו הצעה המבטיאת התקדמות או נסיגה. הערכה זו היא באחריות המודיעין.

ו. ידוע, כי המודיעין הצבאי נשען ביום, במידה הולכת וגוברת, על אמצעי איסוף מתחכמים וטכנולוגיים: לוויינים, תלמידי אויר, מערכות ליווי, והאזנה אלקטטרונית כזו או אחרת. כשמדבר במודיעין המלואה תהליך של שיחות שלום, המודיעין המתחכם והאלקטטרוני הופך להיות שולי, משוט שבחותם זה עוסקים בדבר הקשה ביותר: "מודיעין בדבר הכוונות". הלוין אינו מספק כוונות. בתחום זה אין מנוס אלא להזור לשיטות הישנות ביותר: המודיעין האנושי, המרגל והסוכן. הם אלה שבכוחם לספק את המידע הדorous בסביבות האלה.

ז. בהקשר זה עולה בעיה גם מכיוון אחר. אנו יודעים, לצערנו, שהקביניטים המודרניים - החל בנשיה בוש וכלה בקביניטים ממדינות קטנות - נזונים הימים יותר מן הצג של היס.אן.אן. נדמה להם שהציג של הטלויזיה, על מבול התקשות הגלואה ששטוף את כולם, זו תורת משה מסיני. והדבר יוצר גם בעיה ממשית. מהרגע שהוא פוקח את עיניו וגיל הקברניט לחוץ על כפთור הטלויזיה כדי לאות מה אומרת המודרנה האחורה של היסקיי, של היס.אן.אן, הא.ב.ס.י. וכיו"ב, עד שלא נותר לו זמן ורצון להקשיב, לבחון ולהתרשם מה אומר המודיעין שלו. משום כך, צריך המודיעין להילחם ולהיאבק על פירצה בזמן, על טרי שהוא יכול לתקוע בשטפון התקשות הגלואה. יתר על כן, הבעיה השניה בהקשר זה היא של הדיווח. מגבלתה של התקשות הגלואה. כמו כן, הבעיה השלישייה בהקשר זה היא של מידע. מתקבל מידע שאינו ניתן בכך שהוא אלא עיהיא מקרית, משום שהקביניט מקבל מידע שאינו בתשובה צייחה. הוא איינו מקבל מידע על כל מה שאפשר וצריך לדעת על עירק, אלא על המקום שבו נמצא, במקרה, פיטר ארנט. ונשאלת השאלה האומנם זאת היא תמונה המצביע בעירק? כМОון שוו לא הייתה תמונה המצביע כולם, אבל זו הייתה עירק שנכפתה באמצעות התקשות.

תקוף המודיעין לאחר הסכם חשלום

הנושא השלישי הוא תקוף המודיעין לאחר שהושג החטכים. מדובר בשלושה תחומים:
א. המעקב העצמי של יחידות האיסוף, שבזוק את יישום הסכם על ידי הצד השני, ולעולם אין לסמוך על הצד השני שיבצע את החטכים כורחו וככלשונו. הנחת הייסוד המודיעינית חייבות להיות: יש צורך להתמודד עם אויב שרווצה להונאות, لكن אסור לסמוך עליו, על רצונו הטוב ועל כוונתו הטהורות.

ב. למטרה זו יש צורך לפרוט את מערכת איסוף המודיעין, פרישה שתוכל לספק את התוצאה זו. קל מאד להגיד כי זהה המשימה. אך אם ניקח, לדוגמה, את הסכם השלום עם מצרים, ניווכח שנגרם לנו נזק חמור מאוד מבחינה מודיעינית. המודיעין הטרחק מأتים וחמשים קילומטר מהזירה המצרית. אם קודם יכולנו לראות בפועל, במרקח של מאות מטרים, את הצד שכנגד, ולשמעו את דבריו, הרי כשיישראל התרחק מأتים, או מאות מטרים, את הצד שכנגד, והבעיה השתנתה לחולותין. ולישראל אין עדין לווין שמעמיד תחולף מרוח לראייה לשמעיה ישירות.

ג. צריך לשמור על עירונות מתמדת מפני סכנות מלכודות, שהצד השני ירצה, אולי, להטעין לנו.

נסיון עבר

עתה רוצה אני לספר מעט על הנסיון האישי שלי בתחום זה. לפני כשנתיים, תוך כדי עבודה מסתנית בשינגטון, נזקמתי לנוסח החלטות וידעת הפסגה הערבית בחרטום 1967, מה שמכונה וידעת "שלשות הלאוים". לצורך זה נדרשתי לעתונות האמריקנית. ככל ישראלי זכרתי שועידת חרטום הייתה הוועידה שניסחה את השילוח הערבית לאחר מלחמת ששת הימים. והנה, אני מצוי בעתונות האמריקנית המדורה וכותרות שאומרות: "Positive notes at Khartum" כלומר, סימנים חיוביים בועידת חרטום, וכן "Nasser and King plan concession." בוגר הכתובות מודברים בלשון: הדין בועידות הפסגה בחרטום היה הדין הראליסטי ביותר שמניגים ערביים קיימו מעולם. העתונות נקבעו אפלו בביטויים כמו: "צעד מתון לקראת שלום במזרח התיכון". נאצר מדבר מפורשות על הסדר פוליטי עם ישראל". אן, ואני מצטט את העתונות האמריקנית, "סילוק עקבות התוקפנות הישראלית" הוא ביטוי שונה וחובי יחסית, לעומת הנטబטאויות הערביות הקדומות שדיברו על "סילקה של ישראל". כמו כן, מצאתי את הכותרות הבאות: "היעדרותם של בומדיין, של סוריה ושל ראש אש"ר [או זה עוד היה אחמד שוקרין], מן הוועידה מבטאים את הכוון המתון יחסית". לאחר שקראתי את הדברים האלה הלבתי לשטריות הקונגרס וחיפשתי שם את העתונות בעברית. וכך, בעתונות הישראלית מצאתי את הפרשנות הישראלית. תוכן הדברים ונוסח ההחלטה הוצגו באופן מדויק, אבל לצד הינה הפרשנות שלנו. פרשנות "יעידת השילוח", "שלשות הלאוים" וכיו"ב. אני נזכר המאפשר לי לבוא ולומר, אפלו היום, מה הייתה הפרשנות הנכונה, אבל העובדה שהופתעת מאותה פרשנות אמריקנית לוועידת חרטום, אומרת לי שהיה מקום לטמייני שלאה גודלים לגבי הפרשנות הישראלית. שאלה אחת כזו היא: האם המודיעין הישראלי של שליחי 1967 הציג בפני הקברניטים את סיכומי וידעת חרטום ואמר להם: "רבותי, דעו לכם, יש גוים המפרשים את החלטות הוועידה ואת דיניה אחרת מatanoo" האם היה מישחו שבא ואמר לקברניטים: "אם כי אני חושב שהשינוי הוא, בטרמינולוגיה מודיעית, בסבירות נמוכה ביותר, כדאי בכל זאת לבדוק את הדברים גם בעצמכם. ראוי שתשלחו את המשושים לבחון, אולי בכלל זאת ישאמת במה שאומרים ה'ניו יורק טיים' וה'וושינגטן פוסט'". לא בדקתי אם המלצות כאלה ניתנו באותה תקופה, אך אופתע אם יתרור לי כי הן אכן ניתנו.

בימי בראש אמיון, ב-1976, הגיעו אלינו מידע, שהציבו על כך שבעולם היהודי קרה שינוי בנושא הסדר מדיני. המידע הלהו באו בעיקר ממקרים דיפלומטיים ומקרים

עתונאים. והשאלה הייתה שמא יש אמת בדברים. אני זכר דיון הערכה מודיעינית שלנו ב-1976, כשהזרכנו פחותה או יותר על הנитוח הקבוע והשיגרתי, שאין שני מושג עותאי מהותי בעמדת הערבית. ואני, כראש אמ"ן, הצגתني את השאלה בדיון: "הסבירו לי על בסיס מה הם אומרים לנו בדברים כאלה? ומה אם אנחנו טועים? הרי רק לפני שלוש שנים, ב-1973, טעה המודיעין ולא חזה את המלחמה. האם אין אפשרות שלווים, שב אנו טועים ואינו חזית תפנית לכיוון הסדר מדיני ושלוט? יתר על כן, דבר אחד ודאי לגבי המלחמה: אנו נדע לאשרו שטיענו, משום שברגע שבו תיפתח האש, בין אם נתן המודיעין התרעה ובין אם לא, המלחמה תהיה עובדה. אבל לגבי הסדר פוליטי, אין זה ודאי שהסדר פוליטי זה יגיע לכלל מימוש אם לא יבואו צעדי הנגד, הצדדים המשלימים הנדרשים מצדנו. מבחינה זו יתכן שנחמי אפרשות לשלוט ואפילה לא נדע שהחמצנו".

וכאן מתעוררת בעיה חדשה: בעוד שמצבורי הטימנים המעידים על מלחמה ברור ומוכר לנו, לא כך המצב לגבי סימנים המעידים על תפנית מדינית. מיד התברר לנו כי זו בעיה שלא נלזתה ולא נבחנה בעבר ולא נמצא לה פתרון והמתוד. וכך פגנו למערכת האקדמית וחיפשנו תורה בדבר סימנים המעידים על שינויים. גם כאן לא מצאנו נחמה וישועה. איש לא הציע לנו בנושא זהה פתרונות רציניים ואמינים.

במסגרת הקשרים המודיעיניים שהיו לנו עם שרותי מודיעין שונים בעולם, פגנו לשירותים שונים ואמרנו: "בעת דיוני הערכה אתם טוענים בפניכם כי חל שינוי אצל העربים, בואו, תננו את המזדים כיצד בודקים זאת". ולפתע אנו רואים שבנני שיחנו נעשים צוננים, והם מתנצלים ואומרים: "טליה, אך זאת זה אנחנו לא יודעים. אנחנו רק חוזרים ומספרים לכם מה שאנו שומעים. אך בוחקים את זאת, אנחנו יודעים". משום כך ביקשנו ממכון שילוח באוניברסיטה תל-אביב, שיציע לנו מערכת סימנים נוספת. והם אכן העיזו וגבשו זאת יחד איתנו, וכך הגיעו לשולשה מיושורי בחינה.

א. המשור הטמגטי - מה אומרים המנהיגים, הפליטים ואומרים הפובליציסטים שעבר לבול. וכך יש מקום ואפשרות של השוואה משנה לשנה. כלומר, האם יש שינוי בנסיבות החתמיות שלהם לישראל, לזכות קיומה באוצר, או לאפשרות של פתרון מדיני. האם נעלים ביטויים מסוימים, שהיו רוחניים בעבר, מן הסוג של מילות גנאי מקובלות ביחס לישראל, ומה החליף את הביטויים הללו; ועוד שאלה שהכרנו היטב בעבר, האם ההתבטאות באנגלית ביחס לישראל זהה להתבטאות בערבית, או שיש אצל שפה אחת המיעדת לגוי האנגלי, או הגרמני, או הצרפתית, ושפה שנייה המשרתת את קהיל-היעד בבית. ושאלת נוספת: האם אנחנו מוצאים "לובוה אליאב" ערבי, ערבי שיכול להופיע ולהתבטא - במצרים, בין הפלשתינים, בסוריה, או במדינה ערבית אחרת - כדי

שמחייב הסדר מדייני עם ישראל - בלי שיאונה לו כל רע. השאלה היא, האם עצם התבוננות כללת נסבלות.

ב. דעת הקהל הערבית. וכבר הזכרתי שבנושא זהה אפשר, ואני מאוד ממליץ, להגיע לסקרים אמינים ככל האפשר של דעת קהל הערבית.

ג. תחום 'המעשה'. האם המנהיגים הערביים קוראים לצעדים, והאם יוממים צעדים שיש בהם כדי לקדם את תהליך השלום. לדוגמה, האם מתהילים לפטור את בעיתת הפליטים הפלשתינים? האם נותנים להם דרכונים ואורחות? האם רואים شيئاוים בסזר הקדימות הלאומי? כלומר, מעבר ממאמצים צבאיים למאמצים אחרים.

התלבות זו הייתה בاميינן 1976. וכך, כאמור, הגיעו לניסוח "סימנים מעידים", עברנו את הגלגל הזה עם מכון שלילו, לקרואת סוף שנת 1976. ומאז הגיעו כלל: ואכן, מאז מופיע הנושא זהה בסעיף קבוע בהערכתה המודיעין. ובמרס 1977, בעת שהחנו את הסימנים המעידים לשולם, אמרנו, "אנחנו רואים לאחרונה יותר ויותר סימנים של פעמוני אביב ובשורות שלום. מתקפת השלים המצרית, פגישות עם פלשתינים, הדיעות שבאו מהקנצל האוסטרי ברונו קרייסקי, ואנחנו שואלים את עצמנו, כלום איננו געוளים על קונספירציה מדיעינית מסוכנת: והתשובה שאנחנו נותנים היא, כי כל מה שקרה אכן איננו אלא מס שפטים, כי המטרה הערבית בעצם לא נשנתה. יחד עם זאת, אני מוטרד מן החשש שנחמייך חלילה שיינויים ובקיעים מהותיים בכיוון החובי. יש לנו שתי שאלות: מדיעיניות ומדינית, ואנחנו דנים כאן רק בשאלת הראונה, חמוץ-עגינה. השנייה נוגעת להחלטות הדרוג הפוליטי והיא לא מעניינינו. אבל ذי שהמודיעין יתריע מעתך שיש שניוי. ניקח דוגמה אקטואלית: הנה זיווחי לובה אליאב ומתי פלץ, על הפניות שהם קיימו באופעה עם סרטאוי, איש אש"ף. אילו היה בטחון שיש באש"ף הפנית אמיתית בכיוון של הסדר, כי אז בהחלטת דוגמה שהיינו חייבים להציבע עליה. יתר על כן, אנחנו יודעים כי מה שנקון היום עשוי להשנות מחר, ובוואדי אשין לא ממש סימה כמו: הם מנולים, הם רוצים את רעטנו לעולם ועד. כמו כן נשאלת השאלה - איך בודקים את סרטאוי, הם רוצים את אמרנותו? איך בודקים את טאדאת ואת דברי נופת הצופים שאנחנו שומעים מפניו?"

בערך באותה תקופה ארע מקרה מעניין. נשיאת ארגון הדסה העולמית, היהויה האמריקנית שרלוט ג'יקובסון, קיבלה הזמנה לבקר בקהיר. היא פנתה לממשלה הישראלית ישראל, שאלת מה חשובת ממשלה רבין בנושא זהה, והומלץ בפניה שלא למסוע ולא להיות כלוי שרת בידי התעומלה המצרית. אבל שרלוט ג'יקובסון לא שמעה בקול ירושלים ונסעה לקהיר. היא בילתה שם כשרה ימים וחורה עטורת נצחון. לדבריה פרסנו לרוגליה שטייה

אdots, מהרגע שבו נחתה בקHIR ועד לרגע שבו המרייה חזרה. מה לא סיפרו לה? מה לא הראו לה? בקיצור, זכתה ליחס יוצא מן הכלל. ואז אמרנו: "בואו ונבדוק מה סיפרו לעם המצרי על שרלוט ג'יקובסון! איך תיארו לעם המצרי את הביקורו? וראה זה פלא, בתקשורת המצרית בערבית, בעותנות, ברדיות ובטלוויזיה, לא הוכרה שרלוט ג'יקובסון - כלל. אף לא מילה אחת על ביקורה. וכמובן, מבחיננו, זה היה חיזוק לתזיה שאין תפניתית אמיתיים במצרים".

בהערכת המודיעין שנעשתה בספטמבר 1977, ככלומר, חדשניים בלבד לפני ביקור סידאת, שוב וזרנו לדון באותו נושא, וחזרנו וקבענו: אגחנו רואים שינויים סטטיסטיים, אנו מאמינים שעם הזמן יתכן שלשינויים הסטטיסטיים האלה יהיה משקל, אבל בשלב זה איןנו רואים עדות לכך שמדובר ברצינות לנתק את עצמה מן העולם הערבי. באותו דיון הтельבטו גם מה תהיה המדיניות המצרית לשנה הבאה, ואני רוצה להזכיר לבסוף שנת 1977 הייתה השנה השנייה להסכם הביניים שבין ישראל למצרים, ההסכם שקבע שלוש שנים ואשר עמד להסתויים באוקטובר 1978. שאלונו את עצמנו מה תעשה מצרים לקרה סיום השנה השלישי: כיון שהסכם ביןיהם חדש היה בלתי אפשרי. לא הייתה אפשרות להגעה שוב להסכם אלא אם כן מצרים הייתה מתכוונת ברצינותו לwijtoreis פוליטיים, ואילו אנחנו לא היינו מוכנים לנסיגת נוספת של ממש, ללא התקדמות מדינית. לכל היותר, אפשר היה לעשות תיקון גבול שלו. לעומת זאת, אם המשא ומתן היה מגע למביוטות, מצרים לא הייתה מוכנה למלחמה. המצב הצבאי של מצרים, שלא התחיל אפיו להשתקם מאו מלחמת ים כיפור, לא אפשר לה לצאת מהלך צבאי באוקטובר 1978. הערכנו, כי מצרים תוכל לומר שהיא מקפיאה את ההסכם ומתחילה להתכוון למלחמה בעוד חמיש שנים. ואו, משתנה אחד באותו דיון (ואותו משתנה הפך ביניים מפורטים מאוד - ד"ר חיים יעבץ), אמר: "יש למצרים אפשרות שלישית: מצרים יכולה לעשות שלום עם ישראל". והוא היה הראשון, כמובן, שפרץ בצתוק גדור וככלנו הצטרפנו לצחוקו.

אני חייב להזכיר שהזיוון התקיים חדשניים בלבד לפני ביקור סידאת. וכך אולי טמונה הבעיה הקשה ביותר שהמודיעין מתמודד איתנה: *-un thinkable*. ככלומר, איך יכול המודיעין לבדוק את עצמו ולבחון דבר שהוא מבחינתו בלבני סביר מבחינה קונסיסטואלית.

בשישי בספטמבר 1977 התקיים מפגש דין-תוהמי במרוקו, ולדעתי נעשה משגה מתודית לגבי מפגש זה. האיש היחיד שהיה שותף טה באמין למפגש היה ראש אמ"ן. המערכת יכולה לא להיות שותפה לטה ולא יכולה להתייחס לתוכן המהלך או למחLEN

עצמו. ואני חשב שזה היה מושא מדרגה ראשונה, משום שאי אפשר כי אלה המופקדים על הערכת המודיעין לא היו בסוד המעשה. יחד עם זאת, לגופם של דברים צריך לומר, כי יש מי שמפיץ ב הציבור הישראלי את האגדה שבפגש זה "מכרז" דין לתוכמי את סיני ואמור שתמורות שלום נהיה מוכנים לסתת מסיני. לצער, לא זובים ולא עיר. דין שמע בנסיבות את נאומו הארץ של תוהמי, וכל מה שאמר בתגובה: "אני נורא מצער. אך לך אין סמכות להחליט, אני חייב להביא את הדבר בראש המשלה, ואחרי כן לדין במשלה. אני חייב להזכיר אותך שאצלנו זו מדינה דמוקרטית, נצטרך להגיע לניצת, ואל תראה כי כאן גורם שיכל לתת לך התchinיבות או הבטחה בעניין זה." נראה לי שפגש דין-תוהמי היה דווקא אחד השיקולים שהביאו את סאדאת לירושלים. בשילו זו הייתה הוכחה, שבכינור הזה לא יהיה אפשר להגיע לסיום ולהחלה.

והנה, קיבלו את הבשורה שסאדאת עומד להגיע לירושלים. לא זה הנושא שלנו הערב, ולא אנטחה כאן את כל מערכת השיקולים שהביאה את סאדאת לירושלים, אבל מבחינה מודיעינית יש לציין, כי כשהגיעה הפעם הראשונה על אפשרות ביקורו של סאדאת, התבוננו האם הוא כנה, או שזה יתרגיל. התגובה הריאונית שהנו היתה כי אין אפשרות לפסול באופן מוחלט את האפשרות שהוא יתרגיל, אשר מטרתו העיקרית לבדוק את ישראל מבחינה פוליטית, כדי להראות שהוא, סאדאת, עשה צעד מרוחק לבת, ואילו ישראל לא נענה, ובכך יוכל להשיג הישג נוסף בידו ראיינו, באותו עת, כדי המרכז באסטרטגייה הפוליטית של מצרים - הקרב על ארץות הברית. הניסיון לתקוע טרייז ביחסו ישראל-וושינגטון.

ימים מספר לאחר מכן, היה כבר ברור שהוא אכן מתכוון לבוא. ואני חייב לציין, רק粲יקון, כי קיימו דין הערכה, של מיטב דעתינו היה הדיון הראשון והאחרון עד היום בו שותפו שלושה גורמי ההערכתה המודיעינית הישראליות (כלומר, גם נציגי המוסד ונציגי משרד החוץ), והזמננו גם את נציגי האקדמיה מירושלים ומtel אביב לקחת חלק בו. הדיון נפתח בצהורה דрамטית כאשר אני לחצתי על הפתורן וכולנו שמענו את המנון המצרי, שאותו עתדים היינו לשם כאשר סאדאת ירד בנמל התעופה בן-גוריון. דין זה, שהיה דין הערכתני, בדבר העמדות שאוthon יציג סאדאת, הוסיף עוד דין, גם הוא חריג מבחינת העיתוי והתנאים. בדיון השני הזה ניסחנו המלצות לקובנייטים הישראליים, מתוך ראייתנו את העמדת המצרי. הצגנו שם מה היה יכול לעסוד את סאדאת ומה לא. אני רוצה לומר שמה שכתבנו שם הוכח אחר כך נכון. אבל קרה דבר מעניין: לפי דרישת מפוזרת של ראש הממשלה, קיבלתי הוראה לבטל את מכתב הסיכום שערופתי. הסיבה הייתה הטענה, כיצד זה המודיעין מפסיק המלצות אופרטיביות לממשלה ישראל.

השלב האחרון בתהליך זהה התרחש يوم אחד לפני ביקור סאדאת. ביום שישי ה-18 בנובמבר, אחרי הרבה שידולים מצדי לקיים דין במשלה לקרה הביקור הצפוי, קיבלתי הודעה לבוא מיד לירושלים. הרמטכ"ל, ראש המוסד, ועבדכם הנאמן הווענו לדין. הבאתי אתנו תיק שהכיל את הניירות והמסמכים הרלוונטיים, והייתי מוכן לדין. להפתעתני, ראיתי שאחננו נכנים לחדר הקטן של ראש הממשלה, לא לחדר הישיבות. שום שר לא נוכח, רק ראש הממשלה וסגנו ראש הממשלה, רב אלוף במילואים, יגאל דין זיל. ראש הממשלה פתח ואמר: "אנחנו מזמנים לביקורו של סaadat מהר בעבר, והנה אומר לי ידין שהוא חשש שהוא זו מלכודות ואין זה אלא כדי למתќפה מצרית עליינו". אני חייב לומר כי באותו רגע, כמו שבא מוקן לנתח את המדיניות המצרית מראשיתה ועד סופה, נדמה היה לי שאני מקבל חבטה על ראשי. ראש הממשלה סיים ושאל: "ראש אמ'ן, מה דעתך" התואשתי ואמרתי לו: "אדוני ראש הממשלה, אני חושב שאין זה יסוד. נכון, יש מתייחסות בגבול, שהתחילה בכך שקיימנו תרגילים בסיני, אך אין יסוד להניח שיש כוונת הונאה מצרית בהקשר הזה, ואני מציע להתעלם מאפשרות כזו". ראש הממשלה המשיך: "הרמטכ"ל, מה אתה סבור?" והרמטכ"ל אמר: "אדוני ראש הממשלה, אתה יודע שפומטס ראיון עתונאי עמי שדבר על אפשרות הונאה, אבל לא התקשנתי להונאה כזו. דיברתי על הונאה לטוחה ארון. ככלומר, אם ניכנס לתהליך זהה, זו מלכודות שבשנים הבאות עלולה לשבך אותנו". ראש הממשלה: "סגנו ראש והגשובה הייתה: "אני מצטרף לדעתו של ראש אמ'ן". ראש הממשלה: "SEGNO ראש הממשלה, מה דעתך" והוא, דין, אמר: "אני ממליץ שלא להסתכן ולגייס מיד שתי אוגדות". אמר ראש הממשלה: "מה לאחר ועזר שכוב בבית חולמים, וסגנו ראש הממשלה מלא מקום לרשותו, אני משאיר את החלטה בינו לבנייכם". יצאונו מן הפגישה, עליינו על המסוק שלנו וטסנו היישר לתל-השומר. באנו לעזר וייצמן שאושפזו שם והיה שרו בכ Abrams, ואמרנו: "יעזר הצלנו" עזר שמען, הרים את הטלפון לראש הממשלה, ואמר: "אדוני ראש הממשלה, אני אומנם סובל בכ Abrams אבל אני עדין מתפקיד. אני מבקש שלא תתקבל החלטה אלא בהסתכמה ובאישוריו". ובזה נגמר הרעיון.

סיכום

- א. דרושה מודעות לכך שאתה כמודיעין חייב ואחראי לנושא זהה לא פחות מאשר לסייעים המעידים למתќפה צבאיות ולמלחמה.
- ב. המודיעין חייב לבנות לעצמו מערכת של סימנים מעדים באשר לתפנית אפשרית בכיוון המדיני, ולקיים אחריהם מעקב מסודר ושינתי.

- ג. דרישה הערכה מודיענית מדויקת, נטולת פניות של כל התפתחות בזירה, ויש חשיבות ראשונה במעלה, יותר מכל גורם אחר, ללמידה תהיה רשות לומר דברים גם אם הם אינם פופולריים אצל גורם פוליטי זה או אחר.
- ד. הנושא חייב לעלות כנושא קבוע בכל הערצת מודיעין.
- ה. אי אפשר שיתהו במשלת ישראל נושא מידע חוני, בתחום זהה של מגעים, של קשרים, של מפגשים שהמודיעין אינו שותף להם.
- ו. חשוב שיתהו מוסגים פולריים בגיבוש ההערכה המודיעינית בתחום זה. גורם מחקרי אחד יכול להיות מוטה ונוטה לימין או לשמאל. וモטב שיתהה לפחות עד גורם מחקר אחד שבוחן את זה.
- ז. צריכה להיות הסכמה בין גורם ההערכה המודיעינית לבין הקברניט לגבי הערכת המודיעין המוגשת. אסור שייווצר מצב שככל קברניט בוחר לעצמו רק את אותו פרק בהערכתה, שנוח לו ומשרת את תפיסת עולמו.
- ח. ההערכה המודיעינית צריכה להיות נקייה ומשוחררת מדאגה שהיא אני מסתכן בכך שאני מרגין, במרכאות או לא במרכאות, את הקברניטים שלי. מודיעין שייחשש מלדבר באורך חופשי וגלי, מחשש שהוא דבריו לא ימצאו חן בענייני מישחו, יחולל למלא את יעוזו.